TARİHÇİ GÖZÜYLE

Sohbetlerle Tarihin Lezzetine Varmak

Yılmaz Öztuna

ÖTÜKEN

YILMAZ ÖZTUNA; 20 Eylül 1930 İstanbul doğumludur. İstanbul'da lise tahsilinin yanında İstanbul Konservatuarı'na devam etti. 1950 eylülünden 1957 temmuzuna kadar Paris'de kaldı. Paris'in büyük kütüphanelerinde çalıştı. Paris Üniversitesi Siyasi İlimler Enstitüsü'nde Sorbonne'da Fransız Medeniyeti kısmında, Alliance Française'nin yüksek kısmında okudu ve Paris Konservatuarı'na devam etti. 13 yaşında ilk makalesi ve 15 yaşında ilk kitabı basıldı. 1969'da Adalet Partisi'nden Konya Milletvekili seçilerek Ankara'ya yerleşti. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nda denetleme kurulu üyesi, repertuvar kurulu üyesi, eğitim kurulu üyesi (Ocak 1966- Kasım 1981), Kültür Bakanlığı'nda bakan başmüşaviri (1974-77), İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı'nda kurucu yönetim kurulu üyesi ve Türk Musıkisi Korosu'nda kurucu yönetim kurulu üyesi (1975'den beri), Yay-kur (Yaygın Yüksek Öğretim) üniversitesinde Osmanlı siyasi ve medeniyet tarihi öğretim üyesi (1975-78), Milli Eğitim ve Kültür bakanlıklarında 1969'dan beri pek çok ihtisas kurulunda üye ve başkan oldu. 1974-1980 arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi ansiklopedisi olan ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan Türk Ansiklopedisi'nin genel yayın müdürü olarak K harfinden T harfine kadar olan cildleri yayınladı. 1983 mayısında Milliyetçi Demokrasi Partisi'nin kurucuları arasında bulunarak merkez genel yönetim kuruluna seçildi, sonra istifa etti. 1985'de Faisal Finans Kurumu müşaviri oldu.

Pek çok radyo ve televizyon programı yaptı, bunlarda konuştu. Bazı konuşmaları A.B.D., Fransa, Avusturya gibi ülkelerin televizyonlarında yayınlandı. Bazı kitap ve yazıları çeşitli dillere tercüme edildi. Dünyada ilk defa olarak Türk Musikisi Tarihi kürsüsünü kurdu. "Büyük Türkiye", "Osmanlı Cihan Devleti", "Büyük Türk Hakanlığı" gibi son yıllarda çok kullanılan tarihi ve siyasi tabirler, Yılmaz Öztuna'nındır. Ayasofya Hunkar Mahfili'nin ibadete açılması ve Topkapı Sarayı'nda Hırka-i Saadet Dairesi'nde Kur'an okunması, 1000 Temel Eser, Ankara Devlet Konser Salonu ve İstanbul Atatürk Kültür Merkezi'nin Türk Musikisi'ne açılması gibi fikirler ve realizasyonlar Yılmaz Öztuna'nındır ve siyasi iktidara onun tarafından telkin ve kabul ettirilmiştir. Türk Kara Kuvvetleri'nin ve Deniz Kuvvetleri'nin evvelce yanlış olarak kutlanan yıldönümlerini bugünkü doğru başlangıç tarihleri ile kutlanmasını sağlayan da Yılmaz Öztuna'dır. Birçok

konferans verdi. 6 kıtada pek çok ülkeyi gezdi, devlet adamları ve halkla görüşerek incelemeler yaptı. Milletlerarası birçok kuruluşa üye seçildi.

Türkiye'de Osmanlı tarihinin çatışmasız bir anlayışla algılanmasında katkısı vardır. Türk Parlamenterler Birliği, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti, Ankara Aydınlar Ocağı, Anadolu Klübü, Yahya Kemal'i Sevenler Cemiyeti, İstanbul Şehrini Güzelleştirme Derneği, Müsteşrikler Cemiyeti, WACL, APACL, NATO Parlamenterler Birliği, Parlamentolararası Türk - Japon ve Türk - Kore, Türk - Suudi Dostluk cemiyetleri, Avrupa Konseyi cemiyeti, Yılmaz Öztuna'nın üye, kurucu olduğu veya bulunduğu milli veya milletlerarası kuruluşlar arasındadır.

1 Eylül 1998 tarihinden itibaren *Türkiye Gazetesi*'nin başyazarlığını yaptı. 9 Şubat 2012 tarihinde Ankara'da vefat etti.

İçindekiler

"Cihan Savaşı"na Nasıl Katıldık?" ... 13
Dâmâd Enver Paşa ... 14
Savaşa giriyoruz ... 15
2 milyon Türk evlâdı öldü ... 16
Neden İlk Hedef Ege Değil Akdeniz? ... 18
Orta elçi, büyük elçi ... 19
Akdeniz'e Vurulan Türk Mührü ... 21
Fâtih'in büyük hayali ... 22
Dünyanın her köşesinde ... 23
Modern Türk donanması ... 24
Denizin kenarında ... 25
"1915 Olayları" ve Ermeni Pişkinliği ... 26
Sadık millet(!) ... 26
Van'da bir tek müslüman kalmadı ... 26
Almanya 'sürün' dedi ... 27
Osmanlı'daki statüleri ... 28
1915 ayaklanması, Tehcir ... 29
Rahat battı ... 31
Vahîdeddin Han ve Atatürk'ün Yakın İlişkileri ... 32
Atatürk ve Osmanlı'yı Birlikte Kucaklamalıyız ... 34
Hedef aynı çizgi ... 34
Dünya harbini tahmin etti ... 35
Türkistan'ı asla unutmadı ... 36
İlkeleri bugün de geçerli ... 37
Hedefi pas geçtik ... 37
Tayini Selanik Yerine Doğu'ya Çıksaydı Atatürk Olamayacaktı ... 39
Askerî öğrenimi ... 39
Şam'da kurmaylık stajı ... 40
İttihat ve Terakki safında ... 41
Hareket ordusunda subay ... 42
Libya'da İtalyanlara karşı ... 44
Çanakkale'de parladı ... 44

Vahideddin'in Duasını Alıp Samsun'a Çıktı ... 46
Genç yaşta paşa ... 47
Sadrâzam tayin ettiriyor ... 48
Karanlık bir atmosfer ... 50
Yenilgi tarihi değiştirdi ... 51
Türklerin Zafer Ayı ... 53
Kış seferlerinden hoşlanmazdı ... 54
Tarihimizin akışı değişti ... 55
Malazgirt ... 57
Otlukbeli ... 57
Çaldıran ... 58
Merc-i Dâbık ... 58
Mohaç ... 59
Vâdi's-Seyl ... 59
Başkumandan Meydan Muharebesi ... 60
Modern Türkiye'nin İlk Mimarı: İkinci Mahmud ... 62
Osmanoğullarının atası ... 62
Radikal reformatör ... 63
Ya devlet başa... ... 64
En büyük icraatı ... 65
Halka aldırmadan ... 66
Türk'ün Yeniden Doğuş Destanı ... 70
Altaylar'dan dünyaya ... 70
Türk kimliği burada oluştu ... 70
Efsane sanılıyordu ... 71
Ergenekon'dan çıkış ... 72
Türkçe'de birleştiler ... 72
Darda kalışın sembolü ... 73
Bozkurt ... 74
Ergenekon'u kutlamak ... 76
Kaç asır geçti ... 78
İmparatorluğun Yönetim Tarzı Laiklik Miydi? ... 79
Osmanlı şerîat devleti mi idi? ... 80
Osmanlı üzerinde çekişme ... 80
Malazgirt Zaferi Tarihi Değiştirdi ... 82
Selçuklu dehâsının eseri ... 84
'Osmanlı ile Ticaretini Kesen Sıkıntıya Düşer' ... 86
Bir Avrupalı kontun gözünden eski ticaret sistemimiz ... 86
İmtiyazlı Sınıf Şeyhülislâmlık ... 91
Şeyhülislâm beyaz ziblin kürk giyerdi ... 91
İkinci adam pâyesinde ... 92
Görevleri ve protokolü ... 92

Hayat boyu atanırlardı 93
Beş asırda 131 şeyhülislâm görev yaptı 94
Aynı aileden birden fazla şeyhülislam..... 94
Abdülhamid Han Bugün Bile Aktüel..... 96
Sultan Abdülhamîd hakkında... 96
Hâkan ve muhâlifleri..... 98
Günümüzde Sultan Abdülhamid 99
Tarihi Sarsan Suikastler..... 101
Haider bir ilk..... 102
Fâtih zehirlendi..... 102
En derin devlet: İngiltere 103
Mayerling Faciası 104
Milletleri Yok Eden Düzen: Sömürgecilik 106
Niçin Sömürge 107
Sömürge sisteminin çökmesi..... 108
Amerika'nın demokrasi havariliği..... 110
Dünyayı Karıştırdı Krizle Veda Etti..... 111
Irak'ta saçmaladı..... 111
Türkiye fırsatı kaçırdı..... 112
Petrol zengini vali 112
NATO'yu kullandı..... 114
İran'ı yüceltti..... 115
Son 76 yılın başkanları Demokratlar 4 yıl daha fazla iktidarda kaldı..... 116
Rusya Şimdi de Güney Amerika'da... 117
Bolivya..... 118
Venezuela 119
Güney Amerika'da 2 Rus müttefiki 120
Rusya'nın cihan politikası..... 121
Asya'nın Sıkıntılı Çocuğu: Pakistan 123
Atom bombası bile var..... 123
Doğu Pakistan: Bangladeş..... 124
Ordu politikanın parçası 126
Ordusu güçlü ve üstün..... 126
ABD'nin stratejik müttefiki 128
Dünyanın Gündeminden Düşmeyen Ülke: İran..... 130
O bir radikal... 130
Günümüzdeki durum..... 130
Monarşiden Cumhuriyete 132
Şâh ve Atatürk..... 132
18 trilyon dolarlık petrol!..... 133
İran'da Türk İmparatorluğu 134

Kültür ilişkilerimiz 135

Kafkaslar'daki Savaşın Sebebi Etnik Yapı 136
Saymakla bitmez 136
Osetler de kim? 137
Büyük bir insan kaynağı 139
Gürcistan'da 3 cumhuriyet 140
Gürcistan'ın cüssesi 141
Fransa; Akdeniz'de Hayale Kulaç Atıyor 143
Fransızca yerine İngilizce 144
Pax Ottomana'nın yeri 145
Akdeniz'in üçte ikisi 147
Katolik Latin ülkesi 147
"Türk Gölü" olmuştu 148
Sarkozy, Saçmalıyor Saçmaladıkça Batıyor 149
Demir-çelik projesi 150
ABD ve Avrupa Birliği 151
Sarkozy'nin Türk fobisi 152
Türkiye ve İran, Esareti Hiç Tanımadı 153
İngiltere ve Türkler 154
Osmanlı'nın dağılması 155
Arap Birliği'nin İlginç Devletleri 157
Avrupa'nın İntiharı: 2. Dünya Savaşı 162
Hitler'in Polonya ile sorunu 163
Polonya ve Türkler 164
Sonunda ne oldu? 164
Atatürk savaşa girer miydi? 165
Dünden Bugüne Dünya Nüfusu 167
Roma ve Çin 167
1830'da milyara ulaştı 168
Ülke gibi şehirler 169
Dünya nereye gidiyor 170
Dünyanın Dörtte Üçü Cumhuriyetçi 171
Monarşinin üç katı 171
Kaç demokrasi? 172
Akıbetleri ne oldu? 173
12 hür devlet 174
Politik Terimleri Doğru Kullanmak 176
Cumhuriyet Ne Demek? 176
Demokrasi 177
Monarşi 177
Meşrûtiyet 178
Türkçe'nin En Büyük Şairi Yahyâ Kemâl 180

Yahyâ Kemâl ve Ziyâ Gökalp 181
Yahyâ Kemâl ve Türk tarihi 182
Yahyâ Kemâl ve Atatürk 183
Yahyâ Kemâl milliyetçiliği 184
Nasıl Yahyâ Kemâl oldu? 186
Dünya, Türkiye'nin Kapısını Çalacak 187
Kapımıza gelecekler 187
Güvenlik Konseyi nedir? 188
Birleşmiş Milletler nedir? 189
Devletlerin durumu 190
Tarihin en büyük ittifakları 191
İmparatorların Gözdesi: İstanbul 193
Büyük olmanın sırrı 193
İki kıtada kurulu tek şehir 194
Boğaziçi trafiği 195
Roma, Bizans ve Osmanlı 196
Yarım asırlık yağma 198
İstanbul'da Ne Estetik Kaldı Ne De Nezaket 199
İstanbullu olmak 200
Bugünkü durum 202
İmparatorların İstanbul Tarifi: Kâinatın Merkezi 203
Petro ve Napolyon 204
İkinci Filip ve Lamartin 204
Moltke ve Layard 205
Hanımefendiler ne diyor? 206
İstanbul 5 Asrın En Büyük Selini Gördü 207
1592 yıl taht şehri oldu 208
Başka bir İstanbul oluşması 209
Çarpık yapılaşma felâketi 210
Banknotların Arka Yüzündeki Dâhîler 211
Dünya tarihinde bir ilk 211
Seçimleri doğru mu? 212
Tercih ilkeleri 213
Diğer Türk büyükleri 214
İlber Ortaylı ne dedi? 214
Kitaptan Kaçmak İçin Bahane Çok! 215
Zirve 50'li yıllarda 216
Sayı çok tiraj yok 217
Demokrasinin Temel Taşları ve Türkiye 218
Modern çağın başlangıcı 218
Nüfus gerçeği 219
Demokrasinin kökenleri 219

Türkiye'ye gelince... 221
Medeniyetimizin Açık Formülü Fransa Modeli 222
Yenileşme Edebiyatımız 224
Bu dönem geçicidir 225
Resmî Tarih Buhranı 226
Devlet ve rejim 227
Türkiye'deki mesele 227
Osmanlı'yı yok saymak 228
Milliyetçilik ve Temel İdeolojiler 230
Millî Görüş 231
Yahyâ Kemâl 232
Demirel ve Özal'ın hesabı 233
Atatürk kimdir? 233
Meclis Üstünlüğüne Dayanan Anayasa Şart! 235
Üçlü dikatorya 236
Beceriksiz milliyetçilik 237
38 günde büyük başarı 238
Terör Örgütlerine Ab Kriteri Yetmez 240
PKK ve bölücülük 240
Ergenekon 241
ABD ile ilişkilerimiz 242
Bin Yıllık Birikimi 70 Yılda Bitirdik 243
Türkler ve Almanlar başardı 244
Günümüze gelince... 245
Bir kültür 5 asırda oluşur 246

Müellifin Diğer Eserleri 248

"Cihan Savaşı"na Nasıl Katıldık?"

1914'te İttihad ve Terakkî partisi iktidardı. Anayasa, Tanzimat Dairesi adı altında anayasa mahkemesi, millet meclisi (Meclis-i Meb'ûsân), senato (Meclis-i Âyân), güvenoyu almış ve güvensizlik oyu ile düşürülebilen hükümet, Sayıştay, Yargıtay, Danıştay, siyasî partiler, seçim, eyalet, sancak (il), kazâ (ilçe) meclisleri ve belediyeleri ve aklınıza gelen bütün demokratik kurumlar vardı. Binlerce görevli çalışıyor, tıkır tıkır maaşlarını alıyorlardı. Ne güzel değil mi? Ama iftihâr ettinizse yanıldınız.

Zira bütün hürriyetler kâğıt üzerinde kalmıştı. Devleti triomvira (üç kişi yönetimi) mutlak yetkiyle yürütüyordu. Mahkeme kararı olmaksızın asıp kesiyor, sürüyor, azl ediyordu. Muhaliflere vatan haini muamelesi yapıyordu. Triomvira, 3 genç adamdan oluşuyordu: Biri sivil, ikisi asker.

İttihadçılar, Türk subayını İttihadçı ve Halâskâr olarak birbirine hasım ikiye böldükleri ve dış politika acemisi oldukları için, Balkan Harbi'ni kaybetmişlerdi (1913 başı). Bugünkü Arnavutluk, Kosova, Makedonya, Kuzey Yunanistan, Doğu Ege Adaları, imparatorluğumuzun 550 yıllık ikinci anayurdu Rumeli, Türk düşmanı devletçiklere pay edilmişti.

1914 Ağustosunda, o zamana kadar bütün cihan tarihinin en büyük savaşı başladı: Bir tarafta Almanya ve

Avusturya-Macaristan imparatorlukları, diğer tarafta Rusya İmparatorluğu, İngiltere krallığı, Fransa cumhuriyeti...

Dâmâd Enver Paşa

Almanya, yıldırım harbi ile Fransa'yı 1870'teki gibi teslime zorlayıp bütün gücüyle Rusya'ya yürüyüp işini bitireceğine dünyayı inandırmıştı. Ancak Marne Muharebesinde Fransızlar, Alman ordularını durdurdu. Bu, stratejik savaşın artık Almanya tarafından kaybı anlamını taşıyordu. Nitekim İstanbul'da Harbiye Nezareti'nin İttihadçı genç kurmayları (İsmet İnönü, Kâzım Karabekir) Enver Paşa'ya verdikleri raporlarda Marne'dan sonra artık Almanya'nın savaşı kaybetmiş ve harbin belirsiz bir zamana yayılmış bulunduğunu vurguladılar. Kurmay Binbaşı Mustafa Kemal Bey de aynı fikirde idi.

Yalnız Enver Paşa, aksi fikirdeydi. Berlin ataşemiliteri iken Almanya İmparatoru İkinci Wilhelm, bu küçük rütbeli subayın 1908 devriminin kahramanı olduğunu bildiği için, onu iltifatlara boğarak Almanya'nın yenilmez olduğuna inandırmıştı.

Osmanlı Türkiyesi'nde hiç kimse Almanya'nın yanında savaşa girmek fikrinde olmadığı için Enver, tarihimizde emsali bulunmayan bir komploya girişti. Mustafa Kemal ile yaşıt, ikisi de 1881 doğumlu, 1914'te 33 yaşında idi. Bir yıl önce, sultan denen Türkiye İmparatorluk prenseslerinden Nâciye Sultan'ı, sözlüsü şehzâdeden ayırıp evlenmiş, resmî dâmâd unvanını kazanmıştı ki Osmanlı protokolünde prenslik statüsüdür. Aynı zamanda kendini Harbiye Nazırı da ilân etmişti.

Harbiye Nâzırı, hem kara kuvvetleri komutanı, hem savunma bakanı olup, erkân-ı harbiyye-i umûmiyye reîsi denen genelkurmay başkanı general, Osmanlı'da, asker olan Harbiye Nâzırının kurmay başkanıdır. Enver, ünlü bir Alman generalini, Bronsart von Schellendorf Paşa'yı genelkurmay başkanı atamış, Harbiye Nezâretinde (şimdi İstanbul Üniversitesi Merkez Binası) kendi makam odasının yanında oda vermişti. Bu general, ünlü Almanya savunma bakanı (1883-89) Org. Paul Bronsart von Schellendorf'un (1832-1891) oğlu idi. Enver, Almanya'nın İstanbul büyükelçisi (1912-17) Baron von Wangenheim'la da iş birliği yapıyordu. Ayrıca savaşa girme müzakereleri için bir Türk kurmay subayını gizlice Berlin genelkurmayına yolladı.

Bu suretle savaşa girmemizin planları, Almanya ile Enver arasında yapıldı. Nitekim birkaç ay sonra Nisan 1915'te Ermeni tehciri için aynı Alman otoriteleri Türkiye'yi zorladılar. Almanya, boş yere Osmanlı imparatorluğuna *Enveristan/ Enverland* adını takmamıştı.

Enver, triomvira'nın diğer iki üyesi arkadaşları Dâhiliye Nâzırı (içişleri bakanı) Tal'at Bey'le Bahriye Nâzırı (deniz kuvvetleri komutanı olan bakan) Cemal Paşa'yı, zorlukla da olsa ikna edebildi.

Savaşa giriyoruz

İttihadçılar'ın kukla sadrâzamı (imparatorluk başbakanı) Kavalalı Said Halim Paşa'nın, hâkan-halîfe Beşinci Sultan Mehmed Reşâd'ın, diğer hükümet üyesi bakanların, yasama meclisleri üyeleri milletvekili ve senatörlerin, başka hiçbir sorumlu devlet adamının haberi olmaksızın, Osmanlı imparatorluğu, tarihin o zamana kadar gördüğü en büyük savaşa sokuldu. Şöyle:

Akdeniz'de dolaşan iki Alman savaş gemisi Goeben (Yavuz) zırhlısı ile Breslau (Midilli) ağır kruvazörü, gûyâ İngiliz gemilerinden kaçarak Çanakkale'den Türk karasularına girdiler. Devletlerarası hukuka göre amiralleri Souchon başta, bütün efradın savaş sonuna kadar Türkiye'de gözaltında bulundurulup gemilerin kızağa çekilmesi gerekiyordu. Öyle olmadı. Gemilere Türk bayrağı çekilip Alman efradına fes giydirildi. Türk koramiralliği verilen Souchon, fes giyerek, Karadeniz filomuzun komutanlığına atandı!

Başkumandan vekili olarak Enver Paşa ile Bahriye Nâzırı olarak Cemal Paşa ayrı ayrı iki resmî emirnâme yazarak, Souchon'a, Karadeniz'deki Rus limanları ile Rus harb ve ticaret gemilerini vurmalarını emretti. Emirnâmelerin orijinali arşivimizdedir (anayasaya göre başkomutan pâdişâh olduğu için, fiilî başkomutana başkumandan vekili deniyordu). 24 Ekim 1914 günü emirleri alan Souchon, gereğini yerine getirdi. Türkiye fiilen Rusya ile savaşa girmiş oldu. Hemen ardından İngiltere ile Fransa da Osmanlı'ya harb ilân edip büyükelçilerimize pasaportlarını vererek kendi büyükelçilerini İstanbul'dan çağırıp sefârethânelerini kapattılar.

2 milyon Türk evlâdı öldü

Savaşta bütün Arap eyaletlerimizi kaybettik. Savaşta ölenlerin sayısı 2 milyon olarak hesaplanıyor. Çoğu sefalet, hastalık, düşmana esir düşme gibi sebeplerle kaybedilmiş 2 milyon Türk. Düşman Orta Anadolu'ya kadar geldi. Şehirlerimiz, köylerimiz yakılıp yıkıldı. Enver, Cemal ve Tal'at, Alman denizaltısına binip bir geceyarısı Karadeniz yolu ile Türkiye'yi terk ettiler. İkisi Tiflis ve Berlin'de Ermeni kurşunu ile, Enver Türkistan'da Rus mitralyöz kur-

şunu ile şehit düştü. Sadrâzam Said Halim Paşa, Roma'da Ermeni kurşunu ile aynı âkıbete uğradı.

Paris'te Osmanlı delegelerini kabûl eden azılı Türk düşmanı İngiltere Başbakanı Lloyd George şunları söyledi:

> *"Bize savaş açarak 2 yılda bitecek savaşı 2 yıl daha uzattınız. Rusya imparatorluğunun yıkılmasına sebep oldunuz. İki milyon askerinizi cephelerinizde tutarak yüz binlerce askerimizin kaybına ve milyarlarca (altın) sterlin sarfımıza zemin hazırladınız. Cezanızı çekeceksiniz!"*

Alman gemilerinin haberimiz olmadan Karadeniz'e açılıp Rus limanlarını ve gemilerini bombardıman ederek bizi savaşa soktuğu yalanı ile Türk milletini kandırmış oldukları ağır suçunu bütün bunlara ilâve ediniz. Niçin İkinci Abdülhamîd ve Atatürk gibi iki çok şahsiyetli fakat birbirine zıt iki devlet adamının, Enver'den bütün varlıkları ile nefret ettikleri anlaşılır...

Neden İlk Hedef Ege Değil Akdeniz?

"Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!"

Yukarıdaki ünlü cümle, Büyük Taarruz için 26 Ağustos 1922'de Mareşal Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın, 1. ve 2. Ordularımıza verdiği emirdir. Atatürk'ün Akdeniz'den kasdettiği hiç bir yerde açıkça izah edilmemiştir. Zira bugünkü nesil için Akdeniz, Muğla ilimizin güney kıyıları ile Hatay ilimizin Suriye'ye kadar uzanan kıyıları arasındaki uzun sahili oluşturan büyük denizdir. Atatürk'ün ise, bu denizi değil, hedef İzmir olduğuna göre Ege Denizi'ni işaret etmesi gerekiyordu.

Efendim, o tarihte Ege Denizi yoktu ki M. Kemal Paşa böyle desin! Ege Denizi'nin Osmanlı coğrafyasındaki adı öz Türkçe "Adalar Denizi" idi. Sonradan bir takım Atatürk'ün çevresine yapışmış cahiller, Egeliler denen kavmin Türk asıllı olduğunu söyleyerek, canım Adalar Denizi'ni Ege Denizi yaptırdılar (halbuki *Ege*, Yunanca bir kelimedir). Osmanlı ve Cumhuriyet'in 1930'lara kadar olan bütün haritalarında ve coğrafya kitaplarında Adalar Denizi görülür.

Osmanlı coğrafya bilgisine göre İstanbul Boğazı'na kadar denizler Akdeniz, İstanbul Boğazı'ndan çıkınca Karadeniz'dir. Zira Adalar (Ege) Denizi Akdeniz'in, Marmara

Denizi ise Ege Denizi'nin körfezi durumundadır. Atatürk, genel taarruz emrini, çok iyi okuduğu askerî okullarda öğrendiği gibi Akdeniz kavramını kullanarak vermiştir. Türkiye'nin Akdeniz sahillerini kasdetmemiştir.

Orta elçi, büyük elçi

Eski yüzyıllarda bütün elçiler, ikamet (daimî) elçisi olsun, geçici olarak gönderilmiş bulunsun, büyük elçidir. 1815 Viyana ve Türkiye'nin de katıldığı 1856 Paris andlaşmalarına göre, elçiler iki sınıfa ayrılarak orta elçi ve büyük elçi dendi. Büyük elçileri, yalnız Büyük Devletler (Osm. *Düvel-i Muazzama*, Fr. *Grandes Puissance*) birbirleriyle teâtî ederlerdi. Bu devletler şunlardı: İngiltere, Fransa, Rusya, Prusya (Almanya oldu), Avusturya-Macaristan, Türkiye, Sardunya (İtalya oldu). Ancak 1890'larda bu Avrupa devletleri, Amerika Birleşik Devletleri ile Japonya'yı büyükelçi teâtî ederek resmen büyük devlet tanıyabildiler. Çin'e ve diğer hiç bir devlete bu hak tanınmadı (dünyada 60 kadar bağımsız devlet vardı).

Bu düzen Birinci Cihan Savaşı'ndan sonra da devam etti. Büyük Devletler, Türkiye'ye büyük bir jest yaptılar. Türkiye Cumhuriyeti artık imparatorluğunu yitirdiği halde anılan devletlerle büyükelçi teâtîsini sürdürdü. Aynı jest, Avusturya için yapılmadı. Büyük devletler, Avusturya'ya orta elçi atadılar.

1945'ten sonra bu durum yavaş yavaş değişti. Orta elçilikler büyükelçilik hâline geldi. Üçer beşer derken bugün orta elçi teâtî eden devlet kalmadı, her devlet artık büyükelçi gönderip büyükelçi kabûl ediyor.

Osmanlı döneminde *elçi* tabiri de kullanılmakla beraber daha çok *sefîr* denmiştir. Sefîr, hem orta hem büyük elçi demekti. Ayrıca büyük elçi kasd ediliyorsa sefîr-i kebîr = büyük elçi şeklinde vurgulanırdı. Bugün birçok kitaplarda, Cumhuriyetin Atatürk, İnönü döneminde orta elçilerimiz, büyük elçi şeklinde yazılmıştır. Meselâ Yahyâ Kemal Madrid, Lizbon, Varşova'da, Hamdullah Subhi Bükreş'te, Yâkub Kadri Tirana'da, Rûşen Eşref Atina'da ve emsali hepsi orta elçidir (Yahyâ Kemal, Demokrat Parti devrinde Karaçi'ye büyükelçi olarak atandı).